

EEN ROTTERDAMS MODELLENBOEK VOOR TEGELS

In het gemeentearchief van Rotterdam bevindt zich onder de vele archiefstukken, welke betrekking hebben op tegels, een voorbeeldboek (archiefnr. THA 3195) voor tegelschilders. Het is van grote waarde voor de studie naar de geschiedenis van de Nederlandse wandtegel.

Frederik Jacobus Kleijn (1819-1881) schonk het voorbeeldboek in juni 1876, samen met enkele losse voorbeeldbladen voor tegels en tegeltableaus, aan het Rotterdammer archief.

De archivaris schreef destijds in de lijst van schenkingen dat de voorbeelden oorspronkelijk “van het Tegelbakkersgilde te Rotterdam“ afkomstig waren.

Het voorbeeldboek bestaat uit een bundel van 59 bladen met 96 tekeningen. De bladen, formaat circa 13,5 x 13,5 cm, zijn bij de meeste aan twee zijden afgesneden en bij zes bladen zijn de contourlijnen doorgeprikt.

Wanneer wij nu het voorbeeldboek bestuderen, dan valt op dat er een veelvoud aan motieven en stijlrichtingen in voor komt. De voorbeeldtekeningen, meestal pentekeningen in bruin, werden blauw of paars ingeschilderd, maar er komen ook combinaties van blauw en paars, alsook geel en rood voor.

Alle tekeningen zijn genummerd. Daarbij valt het op, dat zeven slechts één, 89 tekeningen daarentegen twee of drie nummers dragen. De oude nummering in de bruine kleur komt niet overeen met de volgorde in het boek.

Een met een potlood geschreven doorlopende nummering werd bij de archivering in het jaar 1976 uitgevoerd. De oude nummering loopt tot 193, de nieuwe slechts tot 96.

Het ligt voor de hand om het voorbeeldboek te willen dateren, maar dan komt men al snel voor problemen te staan, want er zijn decors bij, die gedurende lange tijd werden geschilderd.

Het getal tussen haakjes betekent de pagina in het modellenboek, letter en getallen de benaming bij Jan Pluis in 'DE NEDERLANDSE TEGEL' en daarna de beschrijving van de tegel.

EIN ROTTERDAMER VORLAGENBUCH FÜR FLIESEN

Im Gemeentearchief Rotterdam befindet sich unter vielen Archivstücken, die Bezug auf Fliesen haben, ein Vorlagenbuch (Archiv-Nr. THA 3195) für Fliesenmaler. Es ist von großem Wert für die Erforschung der Geschichte Rotterdamer Wandfliesen.

Frederik Jacobus Kleijn (1819-1881), letzter Inhaber der Delshavener Fliesenwerkstatt ‚PIET HEIN‘, schenkte im Juni 1876 das Vorlagenbuch mit einigen losen Vorlagenblättern für Fliesen und Fliesentableaus dem Rotterdamer Archiv.

Der Archivar schrieb damals in eine Auflistung von Schenkungen, dass die Vorlagen ursprünglich im Besitz der ‚Tegelbakkersgilde te Rotterdam‘ waren.

Das Vorlagenbuch besteht aus neunundfünfzig gebundenen Blättern mit sechsundneunzig Zeichnungen. Die Blätter im Format von cirka 13,5 x 13,5 cm sind meist an beiden Seiten beschnitten, bei sechs Blättern wurden die Konturen zur Herstellung von Durchstaubschablonen durchstoichen.

Beim Studium des Vorlagenbuches fällt auf, dass es eine Vielfalt von Motiven und Stilrichtungen enthält. Die Vorlagen sind meist Federzeichnungen in braun mit blauer oder manganfarbener Bemalung. Es kommen aber auch Kombinationen von blauer und manganfarbener, als auch Dekore mit gelber und roter Bemalung vor.

Alle Vorlagen tragen alte Eintragungen einer Nummerierung. Dabei fällt auf, dass sieben nur eine, sechsundachtzig dagegen zwei oder drei unterschiedliche Nummern tragen. Die alte Nummerierung stimmt nicht mit der heutigen Nummerierung des Vorlagenbuches überein. Eine durchlaufende mit Bleistift geschriebene Nummerierung erfolgte erst 1976 bei einer damals vorgenommenen Archivierung durch Herrn Piet Ratsma, einem Mitarbeiter des Gemeentearchief Rotterdam. Es gibt alte Nummern bis 193, aber nur 96 gebundene Vorlagen.

Der Versuch, das Vorlagenbuch zu datieren, scheitert sehr schnell, da es Dekore aus einem Zeitraum von cirka 150 Jahren umfasst. Es ist noch nicht endgültig gesichert, welche Dekore noch zu Beginn des 19. Jahrhunderts in Rotterdam und in der Mitte des 19. Jahrhunderts in der Werkstatt ‚PIET HEIN‘ in Delfshaven gemalt wurden.

Die Ziffern in Klammern bedeuten die Seite im Vorlagenbuch, Buchstabe und Ziffern die Nennung bei Jan Pluis in 'DE NEDERLANDSE TEGEL' und dann die Bezeichnung der Fliese.

(1) A.01.01.15

Diagonaal decor met één aansluitpunt

(2) A.01.01.47 Paneelveeren

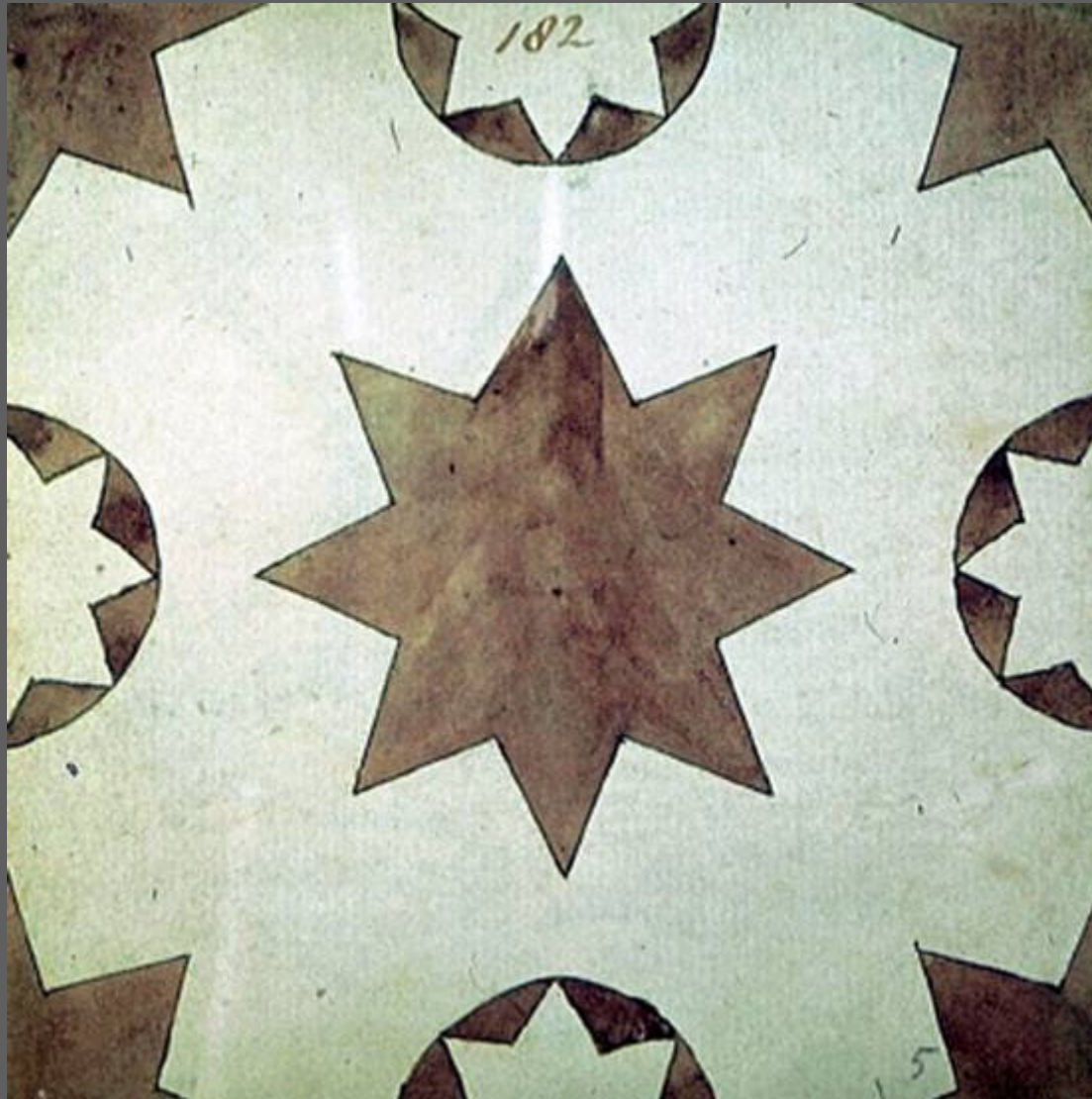
(3) A.01.13.16 Bloemruitjes

(4) A.01.03.02 Gebloemde beugel

(5) A.01.11.88 Negensterren

**(6) A.03.01 Landschap in cirkel;
hoekmotief: spin**

(7) A.03.01.47 Landschap in achtkant op
gesprenkeld fond met uitgespaarde kwartrozet

(8) A.03.01.51 Landschap in achtkant op
gesprenkeld fond met uitgespaard blad

(9) A.03.03.09 Herder in cirkel in achtpas op
gesprenkeld fond met uitgespaarde kwartrozet

(10) A.01.05.15 Vogelveren

(11) A.01.05.12 Vorstinblad

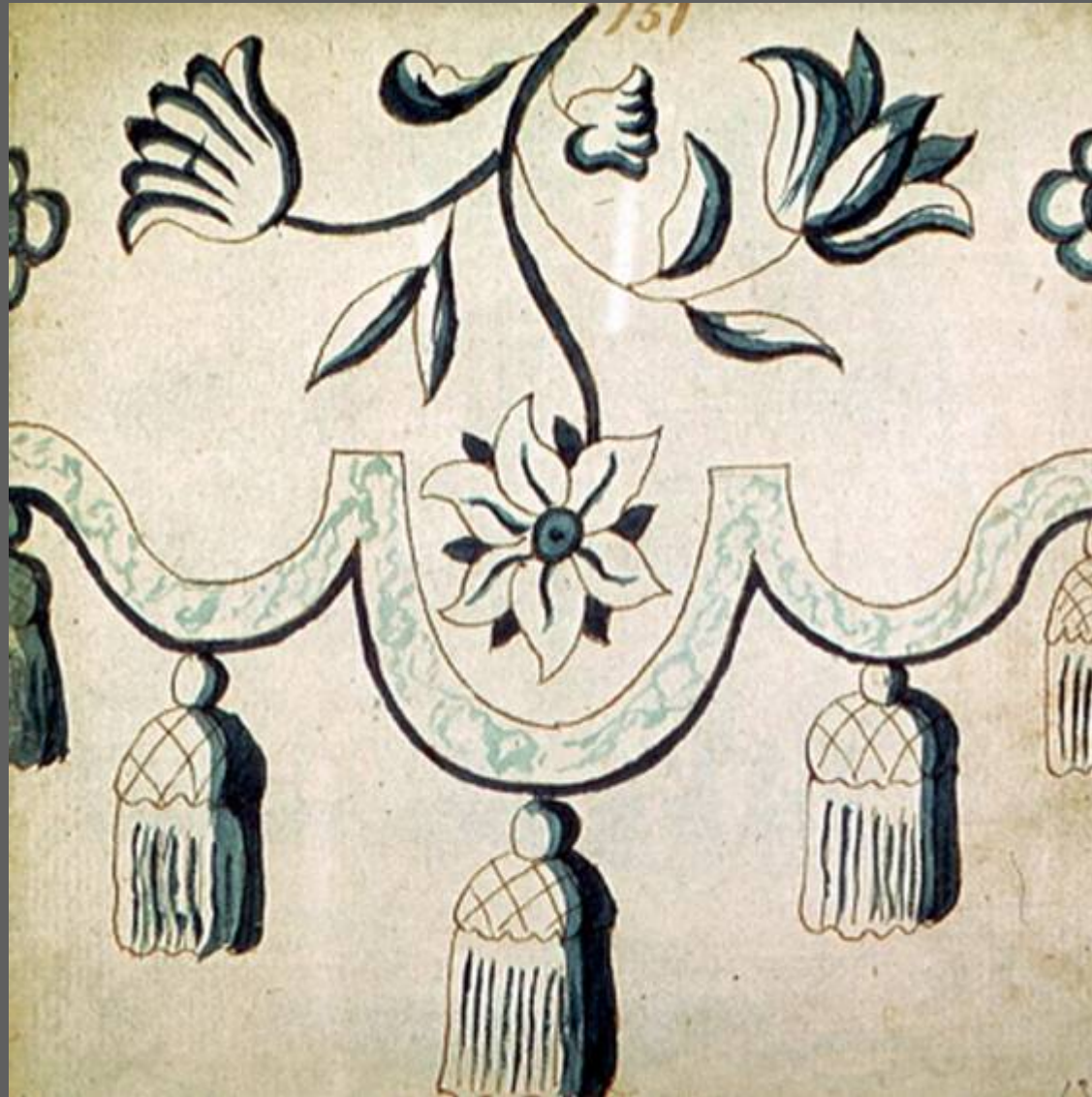

(12) A.01.10.34 Krullen

(13) A.14. Randen

A.14.04.77 Randen verticaal symmetrisch

(14) A.03.08.09 Historie zonder tekst in
cirkel; hoekmotief: ossenkop

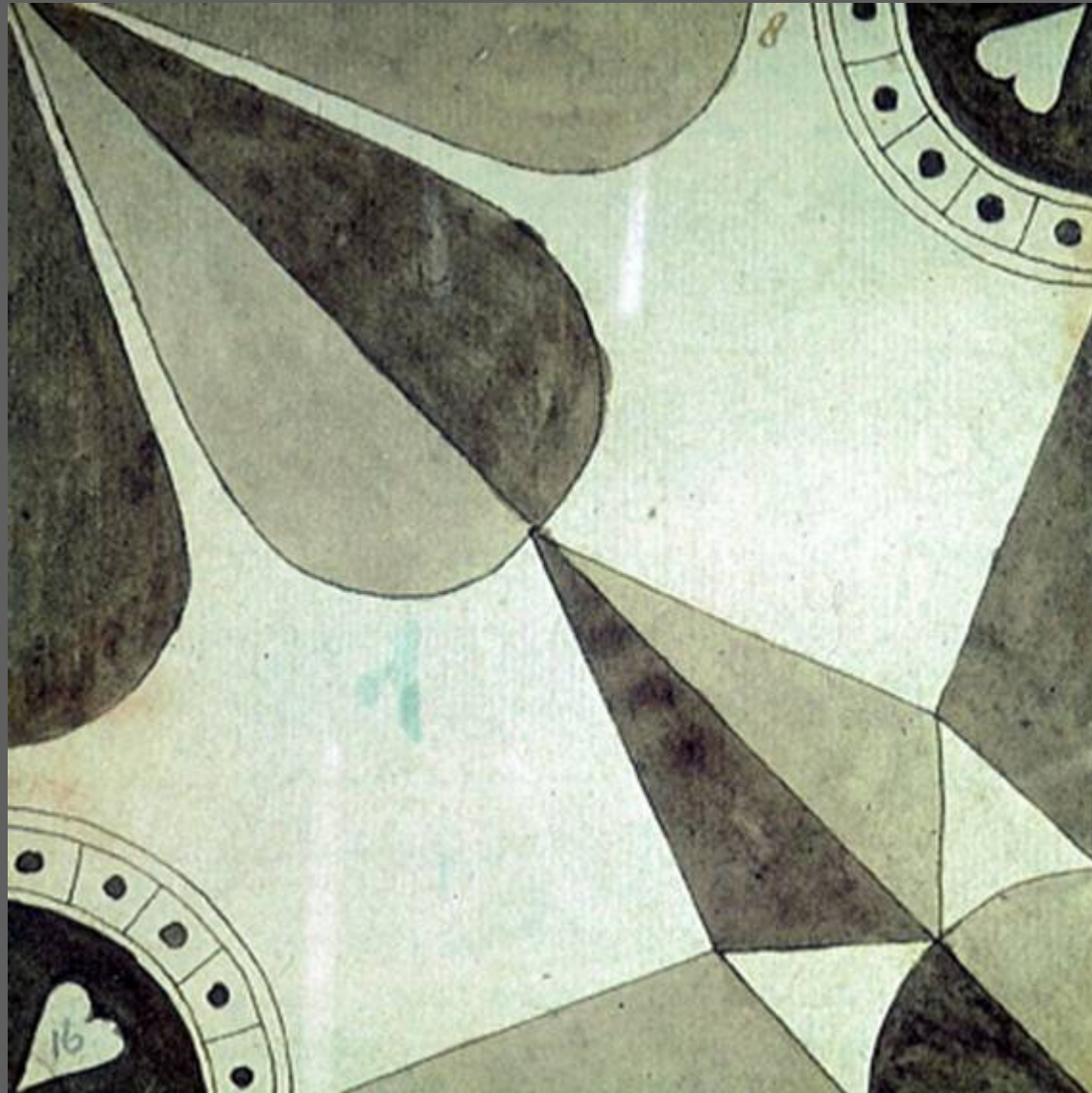

(15) A.01.03.60 Diagonaal decor

(16) A.01.05.56 Rozenster met hartjes
Gewijzigde rozester

(17) A.05.01.09 Lelie (*Lilium tigrinum*);
hoekmotief: lelie

(18) A.05.04.05

Drietulp in accolades met vleugelblad

**(19) A.01.12.57 Centraal decor zonder
omlijsting langs twee diagonalen**

**(20) A.01.05.81 Diagonaal decor
met twee groote hoekmotieven**

(21) A.01.12.25 Rotterdams rozet-ruitje

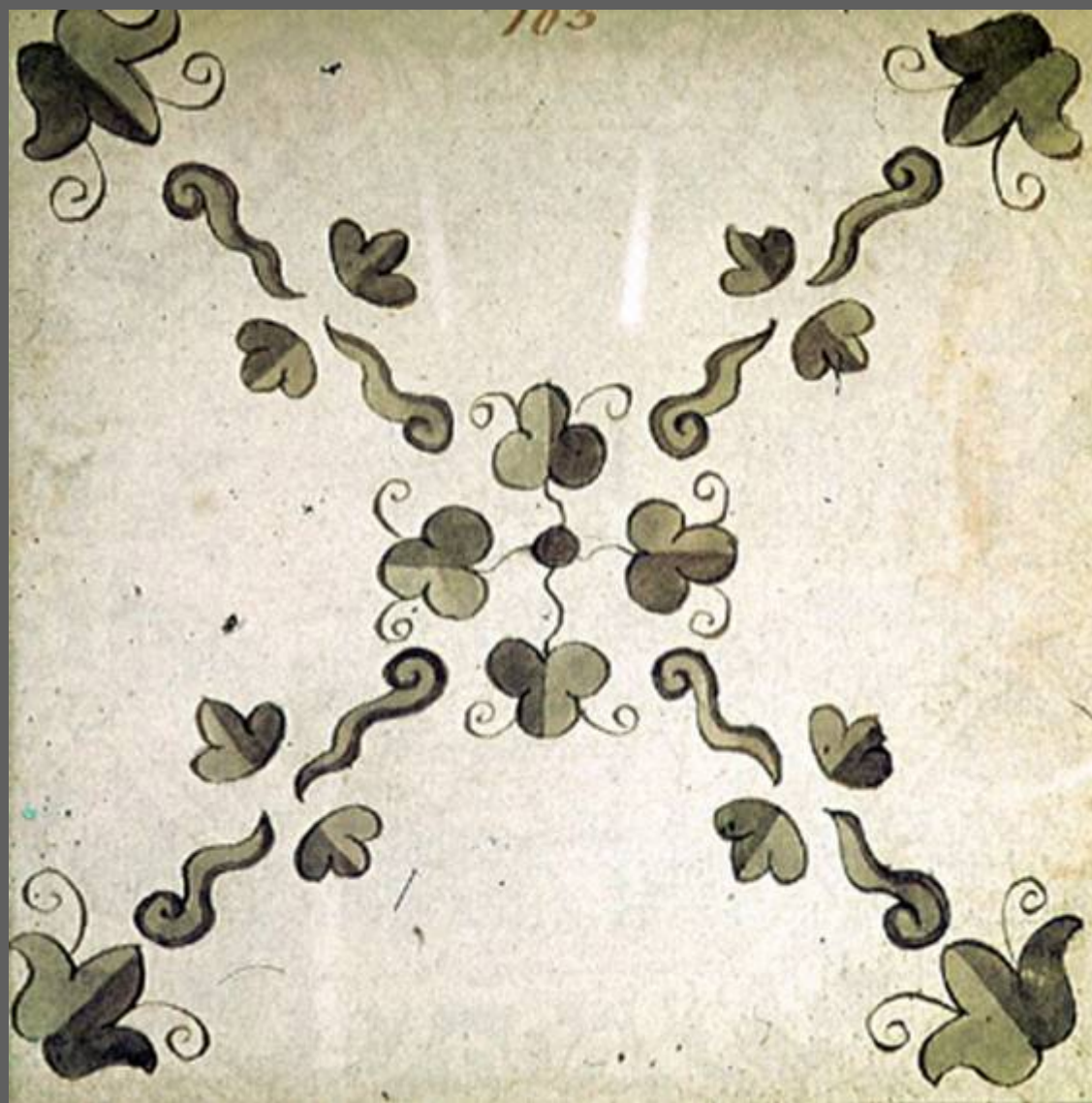

(22) A.01.05.10 Jeruzalemsveren

(23) A.01.12.50 Klaverblad

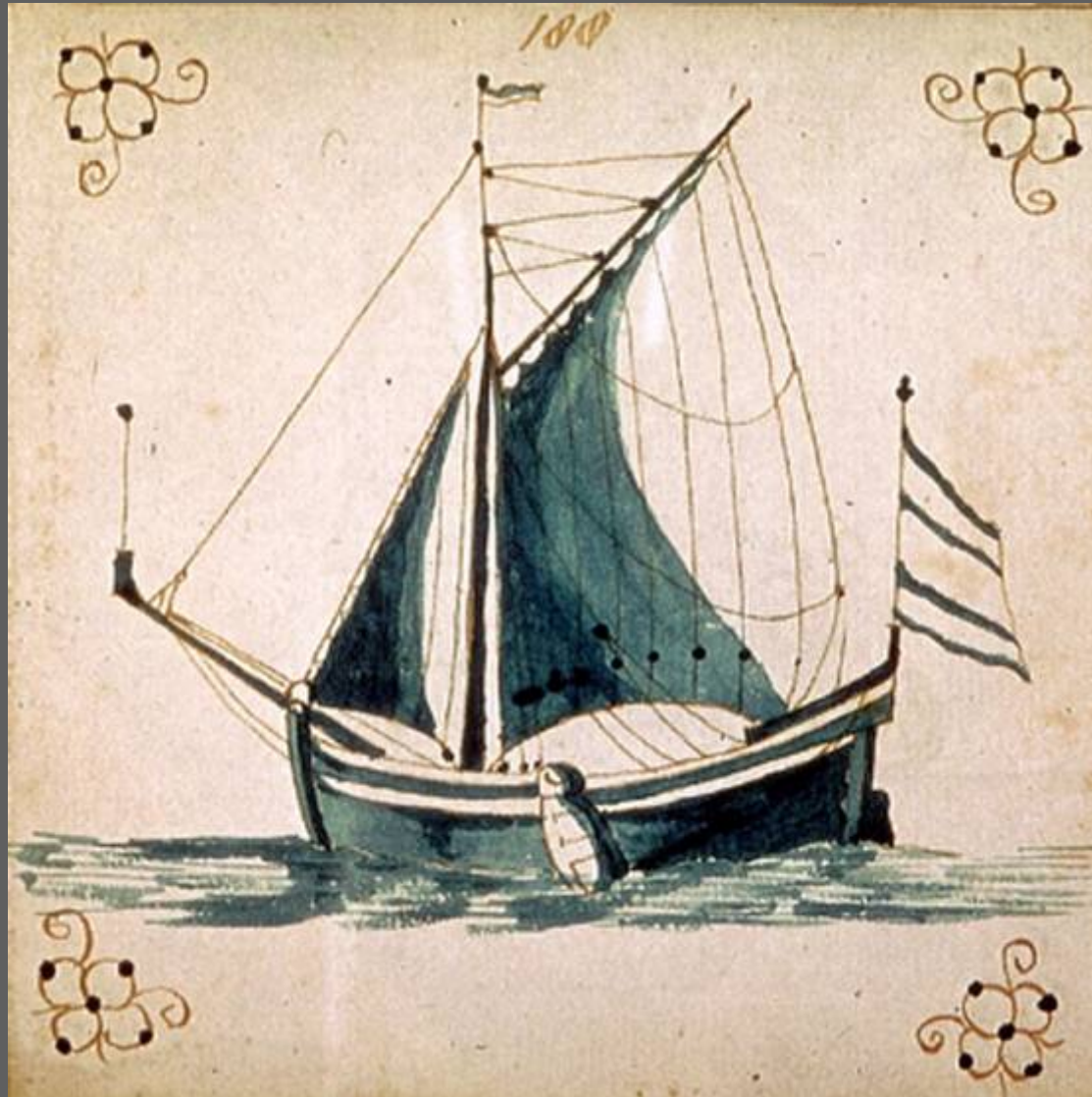

(24) A.03.01.46 Landschap in het lof

Opmerking: de voorstelling is in een achtkant geschilderd met een omlijsting in regenceestijl met servetwerk.

(25) A.03.07.13 Spiegeljacht; hoekmotief: spin

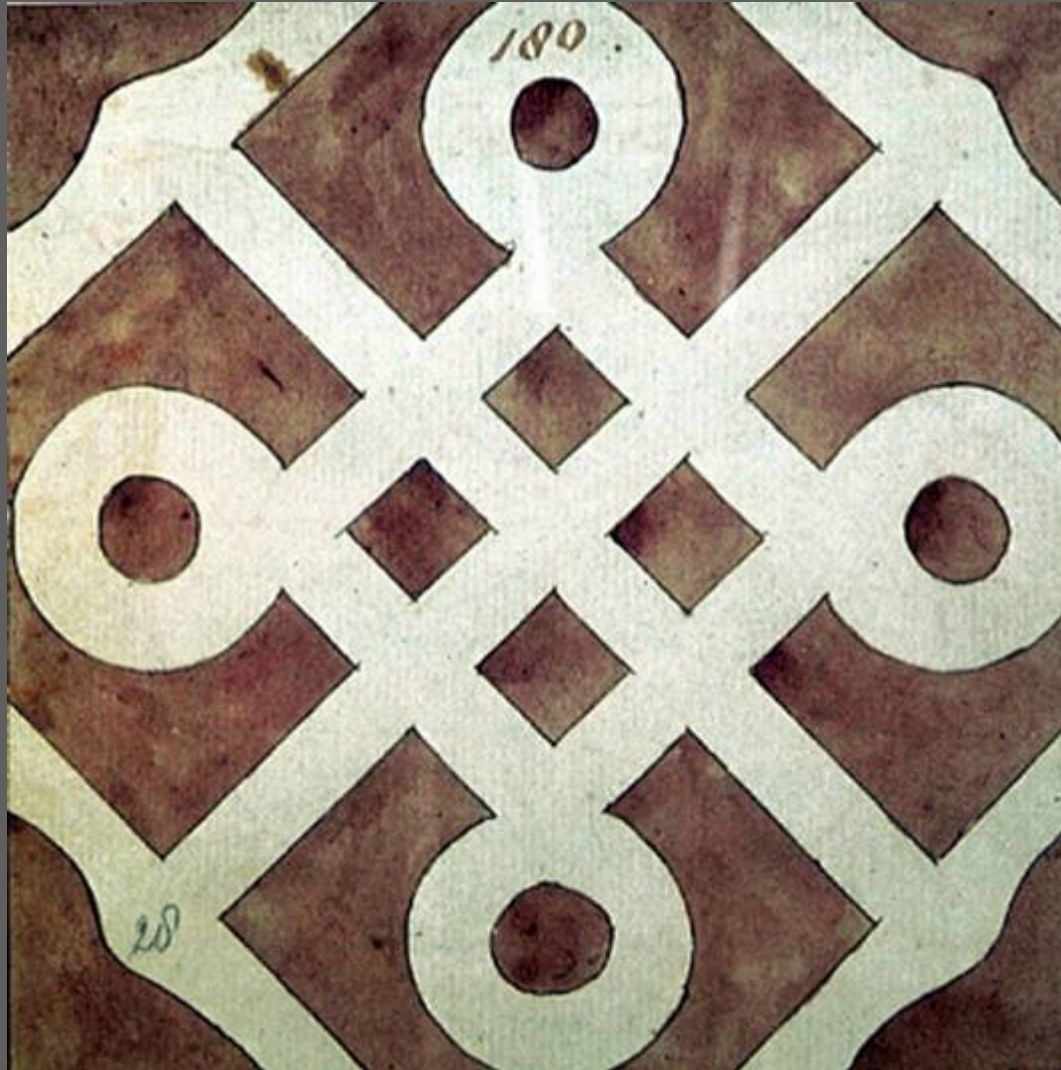
(26) A.02.04.14 Appelventer; hoekmotief: spin

**(27) B.01.00.30 cirkel in gesprenkeld
kwadraat met vierkantje in diagonale baan**

(28)A.01.12.33 Signetten

**(29) A.05.08.48 Bloempotje in accolades met krullen;
hoekmotief: kwartrozet**

RANDEN

(30) A.14.06.48 Slingerdecor

(31) A.14.06.47 Tulplijst

(Opmerking: decor A.14.06.47 bestaat uit twee motieven.)

